[16] *Benett T. W.* Defining Aggression for the International Criminal Court: A Proposal / T. W. Benett // International law journal of Brown University. – 2012. – № 4. – 65 p. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.publiclaw.uct.ac.za/usr/public_law/LLMPapers/gewehr.pdf

Резюме

Волощук О. Т. **Злочин агресії в міжнародному праві: проблеми процесу розробки та прийняття уніфікованого визначення.**

У статті розглядаються проблеми процесу розробки та прийняття визначення агресії в сучасному міжнародному праві. Особлива увага приділяється міжнародно-правовим актам, які забороняють застосування сили в міжнародних відносинах та визначають поняття агресії, що були розроблені та прийняті в період після подій Другої світової війни. Проаналізовано роль та значення діяльності Організації Об'єднаних Націй та Міжнародного кримінального суду з вироблення універсального визначення агресії. Автор дійшов висновку, що сьогодні існує актуальна проблема прийняття універсальної дефініції злочину агресії на універсальному рівні. Прийняття такого визначення сприятиме запобіганню злочинам агресії та допоможе ефективніше боротися із сучасними проявами агресії на міжнародній арені.

Ключові слова: агресія, злочин агресії, міжнародний злочин, міжнародне право, міжнародні відносини, визначення агресії.

Резюме

Волощук О. Т. **Преступление агрессии в международном праве: проблемы процесса разработки и принятия унифицированного понятия.**

В статье рассматриваются проблемы процесса разработки и принятия определения агрессии в современном международном праве. Особое внимание уделяется международно-правовым актам, запрещающим применение силы в международных отношениях и определяющим понятие агрессии, которые были разработаны и приняты в период после событий Второй мировой войны. Проанализирована роль и значение деятельности Организации Объединенных Наций и Международного уголовного суда по выработке определения агрессии. Автор пришел к выводу, что сегодня существует актуальная проблема принятия универсальной дефиниции преступления агрессии на универсальном уровне. Принятие такого определения будет способствовать предотвращению преступлений агрессии и позволит более эффективно бороться с современными проявлениями агрессии на международной арене.

Ключевые слова: агрессия, преступление агрессии, международное преступление, международное право, международные отношения, определение агрессии.

Summary

Voloschuk O. **The crime of aggression in international law: problems of development and adoption of the unified definition.**

This article describes the problems of a definition of aggression in modern international law, describes the essence. Analyzed current international law provisions aimed at combating aggression. Particular attention is given to the documents of international law banning the use of force in international relations that have been developed and adopted in the period after the events of World War II. The role and significance of the activities of the United Nations and the International Criminal Court in defining the definition of aggression are analyzed. The author concluded that today there is an actual problem for adoption the international crime of aggression definition on the universal conventional level. The adoption of such a definition will contribute to preventing international crime of aggression and the efficiency of international law to combat it.

Key words: aggression, crime of aggression, international crime, international law, international relations, the definition of aggression.

УДК 347.4

П. Д. ГУЙВАН

Петро Дмитрович Гуйван, *кандидат юридичних наук, професор Полтавського інституту бізнесу, заслужений юрист України*

ЮРИДИЧНА ВИЗНАЧЕНІСТЬ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ ПРИНЦИПАМИ

До основоположних ідей правової системи належить принцип юридичної визначеності, який встановлює гарантування необхідності стабільного та несуперечливого правового статусу особи, а також можливість передбачення нею правових наслідків своїх дій. Він відтворений у джерелах права ЄС, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та застосовується у практиці Європейського суду з прав людини. Водночас, на переконання більшості дослідників, попри формальну кваліфікацію правової певності у якості принципу, вона все ж має не самостійне значення, а є частиною нормативного змісту конституційного принципу верховенства права.

© П. Д. Гуйван, 2017

Оскільки Конвенція не розкриває сутності принципово важливих правових понять у системі захисту прав людини, дану функцію покликаний здійснювати Європейський суд. Це відбувається шляхом тлумачення статей Конвенції при розгляді конкретних справ, і у такий спосіб напрацьовуються загальні підходи до усвідомлення якості та ефективності правил, які забезпечують реалізацію прав і свобод людини, встановлюється рівень моральності, справедливості та гуманності національних джерел права. У справі «L. та V. проти Австрії» Європейський суд з прав людини наголосив, що «Конвенція — це живий інструмент, який необхідно тлумачити у світлі умов сьогодення»[1]. Практика Європейського Суду досить динамічна, вона враховує виникнення нових відносин та розвиток правової думки, і за таких обставин трансформується та розширено тлумачиться зміст прав та свобод, гарантованих Конвенцією, та механізми їх дотримання й захисту.

При цьому, встановлюючи у своїй прецедентній практиці правила поведінки на майбутнє, ЄСПЛ неухильно дотримується доктрини фактичної обов'язковості раніше прийнятих рішень. Визнаючи формальну відсутність доктрини прецеденту, Суд послідовно дотримується своєї попередньої практики. При цьому Суд ніколи прямо не посилається на доктрину *stare decisis*, що є основою дії прецедентного права у країнах англо-саксонської правової сім'ї, але формула, яку він використовує, зокрема, щодо відповідності незмінної судової практики або усталеного прецедентного права, як і цитування при прийнятті рішень попередніх судових рішень або застосування формули «mutatis mutandis», може бути синонімом цієї доктрини[2].

Дослідженню окремих аспектів даного принципу присвячено роботи таких вчених, як Ф. Гаєк, С. Головатий, В. Кернз, М. Козюбра, Ю. Матвєєва, С. Погребняк, А. Приймак, П. Рабінович, М. Савчин, А. Татам, А. Хворостянкіна, М. Цвік, С. Шевчук та інші. Водночас на базі практики Європейського суду, яка постійно оновлюється, напрацьовуються нові підходи, які дають можливість більш глибоко дослідити реальну сутність тих чи інших проявів різноманітних принципів, у тому числі й правової визначеності. Тож наразі дискусія про зміст останнього є дуже далекою від завершення. Зокрема, на даний час як у науці, так і в судовій практиці не досягнуто одноманітного розуміння змісту вказаного принципу, не встановлена його правова природа. Так, нез'ясованими залишаються питання визначеності правозастосовних рішень в сенсі їхньої справедливості та моральності, тоді як більшість сучасних публікацій зводиться лише до аналізу законності судових вердиктів. Відтак, дане дослідження спрямоване на вивчення проблематики, пов'язаної із затвердженням ідеї справедливості в судовій діяльності.

Застосування права є другим за значенням після правотворчості чинником, що «істотно впливає на правове регулювання, притому впливає в самому ході, у процесі впливу права на суспільні відносини»; «органи застосування права в оптимальному випадку продовжують «справу», розпочату правотворчістю», вони «покликані забезпечити втілення в життя юридичних норм, виражені в них загальні програми поведінки, конкретизоване їх втілення в реальних життєвих процесах з урахуванням особливостей тієї чи іншої конкретної ситуації»[3]. Серед принципів, що забезпечують належне застосування норм права, поряд з обґрунтованістю, доцільністю, справедливістю та розумністю у науковій доктрині виділяють принцип правової визначеності[4]. При цьому вказується, що останній охоплює різні сенсові значення, що опосередковуються сферою його реалізації[5]. Отже, принцип юридичної певності ставить конкретні вимоги не тільки до нормативно-правових актів, а й до практики їх застосування. Зокрема, одним із визначальних чинників щодо результативності є певність судової реалізації норм права.

У своїх справах. Європейський суд постійно підкреслює, що параграф 1 ст. 6 Конвенції охороняє право кожного подавати будь-яку скаргу до суду чи трибуналу стосовно його громадянських прав і обов'язків. У цьому сенсі «право на суд» розуміється як право на доступ, тобто право ініціювати провадження в судах з розгляду цивільних справ становить одну із складових цього права (рішення у справі «Хорнсбі проти Греції»[6]. Фактично це право є невід'ємним елементом більш загального права, передбаченого даною статтею – права на справедливий суд, яке включає до свого змісту декілька елементів. У науці запропоновано виокремити основні елементи права на справедливий судовий розгляд, які безпосередньо випливають із формулювання ст. 6 і значною мірою визначені у ході розгляду справ Судом. Зокрема, окрім права на доступ до суду, воно містить такі складові, як право на судовий розгляд протягом розумного строку; право на безсторонній та незалежний суд; право на справедливий судовий розгляд; право на суд, встановлений законом; право на виконання рішення суду протягом розумного строку тощо[7]. І при реалізації всіх зазначених повноважень суб'єктові має бути гарантована правова визначеність застосування судом правових норм, що регулюють його поведінку. Саме в такому сенсі ЄСПЛ підкреслив, що принцип правової визначеності невід'ємно властивий праву Конвенції[8].

Прецедентні рішення Європейського суду з прав людини мають обов'язковий характер для Високих Договірних сторін, котрі підписали Конвенцію 1950 року. Процедура реалізації рішень Європейського суду з прав людини полягає у виконанні трьох напрямів дій: сплата справедливої сатисфакції; виконання рішень щодо конкретної особи (оскільки в деяких випадках рішення ЄСПЛ може мати наслідком перегляд усіх раніше прийнятих рішень стосовно заявника, але не у всіх випадках); і третя частина зобов'язань, яку має здійснити держава, це зробити так, щоб із цієї конкретної підстави люди більше не зверталися до ЄСПЛ. І не тому, що їм заборонять, а тому, що в законодавство будуть внесені відповідні зміни, які дозволять людям вирішувати цю проблему на національному рівні[9]. Тож результативність рішень ЄСПЛ щодо конкретної справи забезпечується здійсненням державою, щодо якої воно винесене, заходів загального характеру, спрямованих на удосконалення свого національного законодавства, усунення передумов для подальших подібних порушень прав людини і основоположних свобод. Значне місце при цьому відводиться і питанням удосконалення судової практики та приведення її до рівня європейських вимог.

Отже, позиція Європейського суду стосується не лише Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Вона має істотне значення також для національної судової практики, якій належить важлива роль у впровадженні в життя принципу юридичної визначеності при правозастосуванні. Це особливо важливо для української судової системи, яка наразі дуже страждає, у тому числі і в плані свого міжнародного іміджу, від неправильного застосування практики ЄСПЛ. Переважно то відбувається у зв'язку з незадовільним володінням прийомами, що дозволяють реалізовувати матеріальні та процесуальні вимоги тієї чи іншої статті Конвенції. В українських судах практично відсутні навички стосовно систематизації правових позицій ЄСПЛ за статтями Конвенції як у рішеннях проти України, так і інших держав, та адаптування їхнього значення до конкретних випадків національного правозастосування.

Власне, певні кроки для вирішення вказаної проблеми в Україні робляться. Так, Указом Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006 затверджена Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні, метою якої є вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, забезпечення становлення судівництва як єдиної системи судового устрою та судочинства, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і гарантує право особи на справедливий суд. Пункт 4 розділу II даного документа присвячено проблемам юридичної визначеності, однаковості судової практики і відкритості судових рішень. За його змістом судові рішення мають відповідати критеріям юридичної визначеності та однаковості практики. Цього необхідно досягати незалежно від якості законодавства, яке, не виключено, може бути нечітким, суперечливим або таким, що містить прогалини. Суд, застосовуючи положення закону, повинен ураховувати цілі та намір законодавця, інтерпретувати його, виходячи з принципу верховенства права[10]. Втім, попри благі наміри, ситуація із вдосконаленням судівництва, у тому числі і стосовно визначеності правозастосування, з часу прийняття Концепції не набула прогресивних зрушень. Про це переконливо свідчить насамперед практика ЄСПЛ, який щороку приймає все більше рішень проти України.

Саме основоположне визначення «справедливе судочинство» може розглядатися у двох іпостасях. По-перше, в матеріальному аспекті, як прояв справедливості кожного судового рішення по суті, при цьому конкретні права та обов'язки особи, характер її поведінки повинен забезпечуватися згідно з матеріально-правовими засадами справедливості, прийнятими нормативно та такими, що відповідають інтересам і моралі конкретної особи та суспільства в цілому. По-друге, має бути гарантована процесуальна справедливість, що передбачає розгляд справи у суворій відповідності до певних судових процедур та механізмів. Насправді дотриматися вказаних вимог правозастосовному органу буває не завжди просто. Адже вирішуючи справу, суд передовсім має керуватися законом. Між тим, закон – явище суб'єктивне. Навряд чи можна з певністю сказати, що усі закони є правильними по суті та справедливими. Більше того, в літературі прийнято констатувати певну утопію пріоритету законності, за якою всі норми цілком зрозумілі, не суперечать одна одній, відомі всім громадянам і ніколи не мають зворотної сили[11].

Відтак, невизначеність при здійсненні судового правозастосування корініться у нездатності права визначати результат у конкретних справах. Через таку невизначеність рішення судді обов'язково буде формуватися під впливом чинників, що відрізняються від справедливих правових норм, зумовлених суб'єктивізмом, а іноді й неналежним фаховим рівнем судді. Ознакою невизначеності є наявність таких норм, які можуть вести до різних результатів, прогалин у нормах; значна кількість винятків із загальних норм, відкритість правових стандартів – усе це проявляється у тій зовнішній легкості, з якою вправний юрист здатний аргументувати позиції обох сторін у справі. Факти постійної незгоди суддів у питаннях права, що відбиваються в особливих думках та взаємосуперечливих рішеннях різних судів, є незаперечним доказом наявності невизначеності[12].

У принципі, усунути певні неоднозначності, протиріччя та суперечності в окремих нормах права можна за рахунок досягнення значного ступеня передбачуваності права, визначеності усієї правової системи. Завдяки цьому невизначеність окремих законів чи інших нормативно-правових актів може бути подолана належною визначеністю системи в цілому. Така визначеність досягається завдяки наповненню її визнаними цивілізованим світом цінностями, уособленням яких у демократичному суспільстві є конституція. Саме вони забезпечують наскрізну єдність правової системи, дають змогу «мінімізувати» суб'єктивний вплив відповідних органів і посадових осіб на процес застосування тих чи інших недостатньо визначених нормативних положень[13]. Але такий підхід все ж не зменшує значення визначеності актів правосуддя, позаяк суди, регулюючи правовідносини, керуються, переважно, спеціальними правовими актами.

Суд є посередником у конфлікті між публічною владою та громадянином, тобто він – останній прихисток у випадку вчинення органами публічної влади чи посадовими особами свавільних дій проти приватних осіб[14]. Відтак, керуючись стандартами застосування принципу правової визначеності, судові органи реалізують певні правотворчі функції шляхом адаптації норми до конкретної ситуації, усунення неоднозначності, досягнення чіткості та зрозумілості її змісту. У такий спосіб забезпечується чіткість у розумінні правових норм, відсутність прогалин, суперечностей та неузгодженостей і, зрештою, здатність нормативно-правових актів слугувати регулятором суспільних відносин. Разом із тим, отримуючи подібні повноваження в даній царині, суд сам може перевтілитися у суб'єкта владних повноважень, котрий, всупереч вимогам правової визначеності, припускатиметься зловживань. Недотримання вимог правової визначеності при здійсненні правосуддя та зловживання своїми повноваженнями представниками правозастосовних органів може призвести до перетворення верховенства права на верховенство суддів[15].

Така ситуація не залишається непоміченою дослідниками. Так, Ю. І. Матвєєва справедливо вказує, що жити під владою закону – це бути жертвою непередбачуваних примх інших індивідів – монархів, суддів, посадових осіб чи співгромадян. Між тим, в основі розуміння верховенства права лежить правління згідно з законом, що виключає зловживання, а не необмежене правління іншої, навіть мудрої особи. Ідея «верховенства права, а не особи», попри всю свою могутність, завжди послаблювалась тим, що закони не можуть тлумачити і застосовувати самі себе[16].

Вихід із даної ситуації очевидний, і він напрацьований як у доктринальній площині, так і практикою Європейського суду з прав людини. Звичайно, суддя мусить вирішувати справу, і при цьому він повинен критично оцінювати правову базу, яка підлягає застосуванню для вирішення певного спору. Але, якщо завжди виникають сумніви щодо значення тієї чи іншої норми, суддя мав би заявити про існування правового вакууму, й ефективність усієї системи норм з перспективною дією було б значно послаблено. Для того, щоб упевнено діяти на підставі правил, люди мусять не лише мати змогу довідатися про ці правила, а й усвідомлювати, що в разі виникнення суперечки щодо їхнього значення можна скористатися певним методом для вирішення цієї суперечки. Йдеться про необхідність суду при застосуванні права орієнтуватися не лише на зміст норми, а й враховувати стандарти «якості права» як регулятора суспільних відносин. Інакше кажучи, згідно з вимогами принципу правової визначеності при вирішенні подібних справ суди повинні слідувати порядку мотивації, виходячи із засад моральності, гуманності та справедливості правових приписів. І саме у такий спосіб відбуватиметься закріплення принципу юридичної певності у правозастосуванні за рахунок судової правотворчості.

Отже, у матеріальному аспекті суд повинен перенести ідею справедливості, втілену в нормах права, на рівень конкретних правовідносин. Подібним чином суд може компенсувати недоліки, обумовлені такою рисою права, як загальність. У більш складних випадках суд може застосовувати справедливість замість закону або всупереч закону. Вирішуючи питання про необхідність поновлення справедливості, порушеної прийняттям нормативного акта, суду доцільно користуватися формулою Г. Радбруха[17]. Згідно з основними положеннями даної формули позитивне і гарантоване приписами та силою право має пріоритет навіть тоді, коли воно за змістом несправедливе й недоцільне. Виняток становлять лише ситуації, коли суперечність чинного закону щодо справедливості сягає настільки нестерпного масштабу, що закон як «несправедливе право» має поступитися справедливості[18].

Однією з ключових вимог визначеності права, в тому числі на етапі його судового використання, є забезпечення стабільності правового статусу особи, сталості правовідносин, гарантування передбачуваності правозастосування. З даного приводу Конституційний Суд України, вирішуючи справу про внесення змін до ст. 46 Конституції України, висловив свою позицію. У висновку від 2 червня 1999 р. № 2'в/993 він, зокрема, вказав таке: «Однією з найважливіших умов визначеності відносин між громадянином і державою, гарантією закріпленого у статті 21 Конституції України принципу непорушності прав і свобод людини є стабільність Конституції, яка, крім інших чинників, значною мірою визначається правовим змістом Основного Закону» (абзац перший п. 4 мотивувальної частини). Тож, як зазначає Конституційний Суд України, стабільність Основного Закону є однією з найважливіших умов визначеності відносин між громадянином і державою, і це гарантує стабільність статусу громадян шляхом застосування національними судами норм Конституції, як вищого закону прямої дії. Таким чином реалізується принцип законних очікувань, спрямований на те, щоб у випадках, коли особа, спираючись на конституційні приписи, очікує, що досягне певного результату, якщо буде діяти відповідно до цих норм, законні очікування будуть реалізовані та захищені. Інакше кажучи, суб'єкт має право займатись підприємництвом, реалізовувати своє право власності тощо, розраховуючи на те, що існуюче законодавство буде опосередковувати ці відносини надалі.

У темпоральному вимірі законні очікування особи реалізуються також через такі елементи принципу юридичної певності, як гарантування незастосування судами нормативно-правових актів із зворотною дією у часі («заднім числом»), неможливість застосування акта, який не оприлюднений, та своєчасності винесення судового вердикту, що дасть можливість його належного оскарження або виконання. Такий підхід забезпечує невід'ємне право людини бути впевненою в тому, що її правомірні дії через деякий час не призведуть до погіршення правового становища. Та, попри недвозначну позицію Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, порушення темпоральної визначеності при здійсненні судочинства продовжують мати місце у національному правозастосуванні. Скажімо, суддя господарського суду у справі № 917/281/16 тривалий час (понад півтора року на даний момент) не виніс рішення господарського суду у тому вигляді, як це вимагає закон (ст. 84 ГПК України), попри те, що у засіданні 28 квітня 2016 р. було оголошено про видання повного тексту судового рішення через п'ять днів[19]. Зазначені дії кваліфікуються Європейським судом як позбавлення права на доступ до суду. Адже останнє включає в себе юридичні, процесуальні та фізичні можливості звернення до суду[20], у тому числі й право на оскарження рішення.

Слід наголосити, що констатуючи порушення принципу правової визначеності, Європейський суд з прав людини, зазвичай, пов'язує їх з недотриманням національними судами вимог щодо правової визначеності. Приміром, ЄСПЛ нагадав, що наявність конкретної і послідовної практики тлумачення відповідного положення закону була фактором, який призвів до висновку щодо передбачуваності зазначеного положення (рішення у справі «Гудвін проти Сполученого Королівства»)[21]. Хоча цей висновок було зроблено в контексті системи загального права, тлумачення, здійснюване судовими органами, не може недооцінюватися й у системах континентального права при забезпеченні передбачуваності законодавчих положень. Саме ці органи

повинні послідовно тлумачити точне значення загальних положень закону та розсіювати будь-які сумніви щодо його тлумачення. Подібні висновки Судом були зроблені також у справах «Олександр Волков проти України»[22], «Гожелік та інші проти Польщі»[23].

Істотною вимогою, що випливає з принципу юридичної визначеності правозастосування, є однозначність та послідовність судових рішень. Її отримання гарантує особі можливість організовувати свою поведінку таким чином, щоб вона узгоджувалася з вимогами закону на час вчинення певного діяння. У цьому контексті важливим є припис про необхідність однакового застосування закону. Режим однакового застосування є необхідним для належного захисту прав і свобод людини. Він сприяє правовій безпеці індивіда, який може планувати свою діяльність і розраховувати на те, що при реалізації його прав і законних інтересів органи влади та суди діятимуть відповідно до встановленого порядку. Єдність однакового застосування закону забезпечує правову визначеність та втілюється шляхом однакового застосування судом того самого закону в однакових справах щодо різних осіб[24]. Відтак, суди мусять приймати однотипні рішення за однакових фактичних умов у аналогічних справах, інакше буде порушено правило про законну очікуваність правозастосування як елемент юридичної визначеності. Це, в свою чергу, є суддівським свавіллям, що суперечить конституційним принципам верховенства права та правової держави.

Прикладом такої кваліфікації рішень національних судів є справа «Совтрансавто Холдинг проти України», розглянута ЄСПЛ 25 липня 2002 року. Так, Суд зазначив, що, визнаючи свою обмежену компетенцію щодо перевірки дотримання внутрішнього законодавства, він не може не висловити свою стурбованість щодо різних та часто суперечливих підходів до застосування й тлумачення внутрішнього законодавства українськими судовими органами: Вищий арбітражний суд двічі скасовував рішення судів нижчої ланки у зв'язку з тим, що останні не застосували відповідним чином законодавство, не розглянули належним чином і глибоко факти у справі та аргументи заявника і що висновки, зроблені ними, були передчасними і суперечливими[25].

З проведеного дослідження можемо зробити певні висновки. Нагальною необхідністю для держави України є покращення статистики ЄСПЛ щодо визнання протиправним національного судового правозастосування. Враховуючи, що в державі почалося оновлення судової системи, має бути проведено не лише кадрові зміни, а й кардинальне коригування правозастосовних підходів при розгляді конкретних справ. Судді мають використовувати європейські принципи справедливого судочинства. Зокрема, при постановці вердиктів повинна досягатися визначеність у застосуванні правових норм, керуючись не лише буквальним їхнім змістом, а з урахуванням вимог моральності та справедливості. З цією метою слід проводити регулярні навчання суддів стосовно застосування в українському судочинстві практики Європейського суду. В нормативному плані необхідно закріпити процесуальні норми, які пов'язані з реалізацією тих чи інших функцій, що забезпечить дієвість інструментарію з дотримання справедливості судочинства.

---

[1] Рішення ЄСПЛ від 9 січня 2003 р. у справі «L. та V. проти Австрії» (L. and V. v. Austria), заява № 39392/98, № 39829/98 : [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.crin.org/en/library/legal-database/l-and-v-v-austria

[2] *Шевчук С.* Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні / С. Шевчук. – К.: Реферат, 2007. – С. 326.

[3] *Алексеев С. С.* Теория права / С. С. Алексеев. – М. : БЕК, 1995. – С. 259.

[4] *Мандрікова К. О.* Розумність у системі принципів застосування норм права / К. О. Мандрікова // Теорія і практика правознавства : електр. наук. фах. вид. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – 2013. – Вип. 2 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/2.2013/6.pdf

[5] *Фоков А. П.* Правовая определенность в практике Европейского Суда по правам человека по делам против России в 2014 году / А. П. Фоков, Я. М. Винокурова // Российская юстиция. – 2015. – № 1. – С. 16.

[6] Рішення ЄСПЛ від 19 березня 1997 р. у справі «Горнсбі проти Греції» (Hornsby v. Greece), заява № 21722/11 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_079 – п. 40.

[7] *Коруц У. З.* Міжнародно-правовий захист права на справедливий судовий розгляд в практиці Європейського суду з прав людини та правозастосовна практика України : дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 / У. З. Коруц. – К., 2015. – С. 89.

[8] Рішення ЄСПЛ від 13 липня 1979 р у справі «Маркс проти Бельгії» (Marckx v. Belgium), заява № 6833/74 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.echr.ru/documents/doc/2461417/2461417.htm

[9] *Лутковська В.* Однієї державної волі замало / В. Лутковська // Зб. виступів. Українська Гельсінська спілка з прав людини «Precedent UA – 2015» / Аркадій Бущенко, Олена Сапожнікова, Олег Шинкаренко. – К. : КВІЦ, 2015. – 412 с. – С. 79.

[10] Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : Указ Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/361/2006

[11] *Fuller L.* The Morality of Law [Текст] / Lon L. Fuller – Yale University Press, 1969. – С. 45.

[12] *Таманага Браян.* Верховенство права. Історія. Політика. Теорія / Браян Таманага. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 101.

[13] *Козюбра М. І.* Верховенство права і Україна / М. І. Козюбра // Право України. – 2012. – № 1–2. – С. 46.

[14] *Савчин М. В.* Конституційне право України : підруч. / М. В. Савчин / відп. ред. проф., д.ю.н. М. О. Баймуратов. – К. : Правова єдність, 2009. – С. 782.

[15] *Козюбра М.* Верховенство права: українські реалії та перспективи / М. Козюбра // Право України. – 2010. – № 3. – С. 10.

[16] *Матвеева Ю. І.* Правова визначеність та суддівське право творення / Ю. І. Матвєєва // Наукові записки нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія». – 2010. – Т. 103: Юридичні науки. – С. 51.

[17] *Погребняк С. П.* Основоположні принципи права : автореф. дис. … д-ра юрид. наук: спец 12.00.01 / С. П. Погребняк. – Х., 2009. – С. 11.

[18] *Radbruch G.* Gesetzliches Unrecht und Ubergesetzliches recht (Радбрух Ґ. Законне неправо та над законне право / Ґ. Радбрух ; пер. В. С. Бігуна за: Gesetzliches Unrecht und übergesetzliches Recht) // Radbruch Gustav. Gesamtausgabe. Hrsg. von Arthur Kaufmann. – Heidelberg: Müller, Juristischer Verlag. – Band 3. Rechtsphilosophie. – 3 Bearb. von Winfried Hassemer. – 1990. – S. 89.

[19] Справа № 917/281/16 // Архів Господарського суду Полтавської області за 2016 рік.

[20] *Грень Н. М.* Право на справедливий суд: проблеми доступності та публічності / Н. М. Грень // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2015. – № 825. – С. 134. – (Серія «Юридичні науки»).

[21] Рішення ЄСПЛ від 27 березня 1996 р. у справі «Гудвін проти Сполученого Королівства» (Goodwin v UK), заява № 16488/90 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-57974"]}, п. 33.

[22] Рішення ЄСПЛ від 9 січня 2013 р. у справі «Олександр Волков проти України», заява № 21722/11 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_947 , п. 179.

[23] Рішення ЄСПЛ від 17 лютого 2004 р. у справі «Горжелік та інші проти Польщі» (Gorzelik and Others v. Poland), заява № 44158/98 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.menschenrechte.ac.at/orig/04_1/Gorzelik_PL.pdf, п. 65.

[24] *Панкратова В. О.* Роль принципу правової визначеності у процесі правозастосування / В. О. Панкратова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Вип. 33. Т. 1. – С. 37. – (Серія «Право»).

[25] Рішення ЄСПЛ від 25 липня 2002 року у справі «Совтрансавто Холдинг проти України», заява № 48553/99 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980_043, п. 79.

Резюме

***Гуйван П. Д.* Юридична визначеність правозастосування за європейськими принципами.**

Статтю присвячено проблемам юридичної визначеності судового правозастосування. Досліджено складові елементи даного фундаментального принципу. Вивчено критерії справедливості судового вердикту, встановлено, що рішення суду повинно ґрунтуватися не лише на буквальному застосуванні позитивного припису закону, а й відтворювати засади гуманізму та суспільної моралі. Виявлено недоліки українського судочинства щодо винесення рішень. Надано рекомендації стосовно коригування відповідних підходів.

Ключові слова: справедливий суд, моральність та справедливість рішення.

Резюме

***Гуйван П. Д.* Юридическая определенность правоприменения в соответствии с европейскими принципами.**

Статья посвящена проблемам юридической определенности судебного правоприменения. Исследованы составляющие элементы данного фундаментального принципа. Изучены критерии справедливости судебного вердикта, установлено, что решение суда должно основываться не только на буквальном применении положительного предписания закона, но и воспроизводить основы гуманизма и общественной морали. Выявлены недостатки украинского судопроизводства по вынесению решений. Даны рекомендации по корректировке соответствующих подходов.

Ключевые слова: справедливый суд, нравственность и справедливость решения.

Summary

***Guyvan P.* Legal certainty of law enforcement in accordance with European principles.**

The article is devoted to the problems of legal certainty of judicial enforcement. The constituent elements of this fundamental principle have been studied. The criteria for the fairness of the verdict have been studied, it is established that the court's decision must be based not only on the literal application of the positive rule of law, but also on the basis of humanism and public morality. The shortcomings of the Ukrainian legal proceedings on making decisions are revealed. Recommendations for correcting the corresponding approaches are given.

Key words: fair court, morality and justice of the decision.

УДК 342.25: 340.5

В. В. ПОПКО

Вадим Вікторович Попко, *кандидат юридичних наук, доцент Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФІНЛЯНДСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Розуміння місцевого самоврядування як права територіальної громади самостійно та під свою відповідальність вирішувати питання місцевого значення вважається елементом демократичного ладу більшості європейських демократичних держав. У деяких державах цей інститут існує тривалий час, змінюється з плином часу, проте зберігає традиційні особливості, а в деяких країнах цей інститут тільки набуває усталених рис. В одних державах місцеве самоврядування знайшло конституційне закріплення, в інших – ні, проте така

© В. В. Попко, 2017